

Esence, zákony a věda mezi Descartem a Leibnizem

J. Palkoska, ZS 2018

handout 11, 29. 11. 2018

I

„V přírodě nemohou být dvě nebo více substancí s toutéž přirozeností neboli atributem.

Důkaz: Kdyby bylo více odlišných substancí, musely by se mezi sebou lišit buď díky různosti atributů, nebo díky různosti stavů [*affectionum*] (*podle 1p4*). Kdyby pouze díky různosti atributů, připustilo by se, že tudíž může být jen jedna s tímtež atributem. Kdyby však díky různosti stavů, pak protože stavy lze ponechat stranou, jelikož substance je vůči svým stavům co do přirozenosti dřívější (*podle 1p1*), nebude možné substancí, jež je takto uvažována v sobě, tj. (*podle 1D3 a 1a6*) pravdivě, pojímat jako lišící se od jakékoli jiné, tj. (*podle 1p4*) nebude jich moci být více, nýbrž pouze jedna.“ (1p5,d)

II

(2.1) Substance se mohou navzájem různit buď díky stavům (=modům) substancí nebo díky atributům substancí. [=1p4]

(2.2) Substance se nemohou navzájem různit díky svým stavům (=modům).

tudíž (2.3) Substance se mohou navzájem různit jedině díky svým atributům.

[(2.4)] Žádné navzájem různé substance nemohou sdílet *to, díky čemu se navzájem různí.*]

tudíž (2*) Žádné navzájem různé substance nemohou sdílet *své atributy.* [=*1p5]

III

...
tudíž [(2.5) Žádné navzájem různé substance nemohou sdílet *všechny své atributy.* = Pro každé dvě navzájem různé substance platí, že existuje alespoň jeden atribut, který nesdílejí.]

[(2.6) Jestliže (2.5), pak žádné navzájem různé substance nemohou sdílet *žádný ze svých atributů.*]

tudíž Žádné navzájem různé substance nemohou sdílet jakýkoli atribut. [=1p5]

IV

„Uspořádání a spojení idejí je totéž jako uspořádání a spojení věcí.

Důkaz: Je zřejmý z *1a4*. Neboť idea čehokoli zapříčiněného závisí na poznání příčiny, jejímž je účinkem.“ (2p7,d)

„Poznání [*cognitio*] účinku závisí na poznání příčiny a zahrnuje je.“ (1a4)

V

„V Bohu je nutně dána jak idea jeho esence, tak idea všeho, co nutně vyplývá z jeho esence.

Důkaz: Bůh totiž (*podle 2p1*) může myslet nekonečno věcí na nekonečno způsobů [*infinita infinitis modis*], neboli (což je totéž, *podle 1p16*) může si utvořit ideu své esence a všeho, co z ní nutně vyplývá. Avšak vše, co je v moci Boha, nutně jest (*podle 1p35*); tudíž je taková idea nutně dána, a to (*podle 1p15*) jedině v Bohu. *Q.E.D.*“
(2p3,d)

VI

Leibnizův argument proti substanciálnosti matérie:

(1) $\forall x(\neg(x \text{ je UPS}) \rightarrow \neg(x \text{ je substance}))$

(2) $\forall x(x \text{ je dělitelné} \rightarrow \neg(x \text{ je UPS}))$

tudíž

(3) $\forall x(x \text{ je dělitelné} \rightarrow \neg(x \text{ je substance}))$

(4) $\forall x(x \text{ je materiální} \rightarrow x \text{ je dělitelné})$

tudíž

(5) $\forall x(x \text{ je materiální} \rightarrow \neg(x \text{ je substance}))$

UPS = jednota o sobě (*Unitas Per Se*)

VII

Leibniz:

(A) $\forall x(x \text{ je substanciální} \rightarrow \neg(x \text{ je dělitelné}))$

(B) Matérie je dělitelná.

tudíž

(C) $\neg(\text{matérie je substanciální})$

Spinoza:

(A) $\forall x(x \text{ je substanciální} \rightarrow \neg(x \text{ je dělitelné}))$

$\neg(\text{C})$ Matérie je substanciální.

tudíž

$\neg(\text{B})$ $\neg(\text{matérie je dělitelná})$

VIII

Gassendi:

$\diamond p$, avšak $\neg\diamond(q \wedge p)$,

kde

p ... epikuruom je rozdělen

q ... z mnoha možných světů byl stvořen aktuální svět obsahující epikuruomy

IX

x je (roz)dělené_G IFF x vykazuje mnohost

„To, že *je v [in esse]* nějakém místě, tj. že je *složkou* něčeho, říkáme o tom, o čem platí, že to chápavost klade, je-li kladeno něco dalšího, a to *eo ipso* a bezprostředně, tj. tak, že není třeba žádného vyvozování. To, co je takto v něčem a je s tím sourodé, se nazývá *část*, a to, v čem to je, se nazývá *celek*; neboli část je sourodá složka.“ (Leibniz, *Metafyzické základy matematiky*, GM VII, 19)

x je (roz)dělené_S IFF x vykazuje mnohost L-částí

X

x je *jedno o sobě* =df princip jednoty x -u je v x -u samém

x je *akcidentálně jedno* =df princip jednoty x -u je vně x -u

XI

„Zacházíte až tak daleko, že říkáte, že všechna tělesa, jejichž části jsou sjednoceny jen na způsob stroje [machinalement], nejsou substance, nýbrž pouhé stroje, čili agregáty více substancí. ... Otevřeně Vám povím, že se tu jedná o pouhý spor o slova. ... Aby bylo možné takový závěr správně odvodit, by nejprve bylo zapotřebí definovat *substanci* a *substanciální* následovně: *Substancí* a *substanciálním* nazývám to, co má opravdovou jednotu [une vraie unité]. Avšak tato definice nebyla dosud přijata a každý filosof může stejným právem říci: *Substancí* nazývám to, co není modalitou či způsobem bytí [modalité ou maniere d'estre], a trvat proto na tom, že je paradoxní říkat, že v mramorovém kvádru není nic *substanciálního*, protože tento mramorový kvádr není způsobem bytí nějaké jiné substance.“ (Arnauld, *Dopis Leibnizovi*, A II, II, 153)

„Kdyby se můj názor, že substance vyžaduje opravdovou jednotu [une véritable unité], opíral pouze o definici substance, kterou bych razil proti zavedenému úzu, zajisté by ,se jednalo o pouhý spor o slova.' ... Avšak kromě toho, že filosofové běžně pracovali s tímto termínem stejným způsobem, když rozlišovali jedno o sobě [*unum per se*] a akcidentální jedno [*unum per accidens*], ... dovádím věci dále: nechávám terminologii stranou a věřím, že *kde jsou pouze jsoucna shlukem* [estres par aggregation], *tam nejsou vůbec žádná reálná jsoucna* [estres reels]. Každé jsoucno shlukem totiž předpokládá jsoucna nadaná opravdovou jednotou, protože svou realitu získává výhradně z těch jsoucen, z nichž se skládá, takže jestliže je každé jsoucno, z něhož se skládá, opět jsoucno shlukem, v němž je opět třeba hledat další základ jeho reality, pak v něm není vůbec žádná realita; a onen základ nelze tímto způsobem – když bude potřeba v hledání stále pokračovat – nalézt nikdy.“ (Leibniz, *Dopis Arnauldovi*, A II, II, 184)